

„მეორე განმარტების“ განმარტება

(კრძალვ. რედაქციის)

გრ. რომაქიძის და ივ. გომარ-თელის ლექსების შესახებ ამის წი-ნად („დროება“, № 239) ვსწერდი: „გრ. რომაქიძემ ივ. გომართელსა-ვით მიზეზებრივი კავშირით დააკა-შა ისტორიული პირობები, სა-ზოგადოებრივი გარემო და მგოსნის პოეზიის და სულიერ დრამის შერ-აზრის“. გარდა ამისა ვამბობდი: „იმი-სი აღიარება, რომ სოციალ-პოლი-ტიკური წყობილება ლოგიკურად არის დაკავშირებული „მარადისო-ბის“ და „ამოების“ პრობლემასთან, შეუძლებელია მეთქი“.

გრ. რომაქიძე თავის საპასუხო წერილში („დროება“ № 240) გან-მარტდა, რომ ლექსის დროს, სხვა და სხვა მიზეზების გამო, მან საესე-ბით ვერ განაფიქრა თავისი აზრი და რომ ეს აზრი არსებითად ამგვა-რია: „მგოსანი და ეროვნული სხე-ული ორგანიზმად არიან ერთი მე-ორესთან დაკავშირებული. ყოველი მგოსანი ინდივიდუალურად, და რო-გორც ამგვარი, განუყოფელია, განსაკუთრებული, განცალკევებუ-ლი; მას საკუთარი ბუნება აქვს, რო-მელიც სხვისგან არ გამოიყვანება და არც სხვად დაიყვანება. მაგრამ, მიუ-ხედავად ამისა, იგი არ არის მოწყვე-ტილი: პირიქით, იგი შესხეულებუ-ლია მსოფლიოსთან და უხედავად თა-ვის ბუნებისა და მსოფლიოს განსა-ზღვრულ ფარგლებში. აქედან მისი შემოქმედება ორი თვალსაზრისით უნდა იხილებოდეს: აბსოლუტურით და ისტორიულით. აბსოლუტური თვალსაზრისი ფაქტად აღნიშნავს მგოსნის ბუნებას, მის ერთხელ მო-ვლენილსა და განუყოფელს ინ-დივიდუალობას; ისტორიული თვა-ლსაზრისი მიზეზებრივ ხსნის, თუ რო-მელი განსაზღვრული წრეში მხილ-დებოდა (და არა იქმნა) მისი ბუ-ნება. ამანარადვე შეგვიძლია გან-ვიხილოთ ბარათაშვილიც, იგი თა-ვის გენიალურ ბუნებით წინ-უს-წრობდა მთელ მის თანადროულ ქართველობას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, იგი მთელის თავის არსე-ბით ქართველობის, როგორც სუ-ლიერ ერთეულის, სხეულს ეკუ-

თვნოდა. მისი ბუნება, რასაკვირვე-ლია, განსაკუთრებული, სხვით ვა-მოუყვანელი იყო, მაგრამ იგი ვი-თარდებოდა, მხილდებოდა ეროვ-ნულ საზღვრებში“.

გრ. რომაქიძის განმარტება ნა-თელია და ზემოთხსენებულ არის გარკვეული ის, თუ რა უნდა ეთქვა ლექსის და რა ხასიათისა მისი აზრი-ნიკი, ბარათაშვილის პოეზიის გენე-ზისის საკითხში. მაგრამ ამ აზრის გარკვეულობა მხოლოდ ამ მხრივ დამაკმაყოფილო. არსებითად კი მე ვერ გავყვები გრ. რომაქიძის აბსო-ლუტურ ფარგლებში და აბსოლუტუ-რის თვალსაზრისით ვერ განვიზუ-რებ პოეტის შემოქმედებით ნიჭს. მე არ მაქამყვანებს ივ. გომარ-თელის მატერიალიზმი და ვამბობ, რომ მატერიალური ფაქტორი სამ-ყოფი არ არის პოეზიის ხასიათის გაგებისათვის და რომ მატერიალუ-რი გარემო არ ჩათვლება იმ მთა-ვარ ღერძად, რომელიც ჰქმნის პოე-ზიის შინაარსს. მაგრამ არ შემიძლია მივიღო გრ. რომაქიძის ორი საზუ-მი, ორი კრიტერიუმი—ერთი აბსო-ლუტური, მეორე ისტორიული. მზად ვარ ვაღიარო კრიტერიუმი „ისტორიული“, ხოლო ამ „ისტო-რიულში“ ჩემი შეგნებით. უნდა შე-დიოდეს როგორც მატერიალური გარემო (პოლიტიკური ფორმა მმა-რთველობისა და საზოგადოებრივი ურთიერთობის), ისე ყოველივე ის, რაც ამ გარემოს გარშემო აღმოცე-ნებული, ხოლო რასაც პოეტის სუ-ლიერ ვიზარებაზე აქვს გავლენა—კაცობრიობაში დამკვიდრებული ფი-ლოსოფიური, რელიგიოზური და ესე-ტეტიკური აზრები. ასე რომ, განსხე-ვება ჩემი და ივ. გომართელის პო-ეზიისა ის არის, რომ მე „ისტო-რიული პირობები“ უფრო ფარ-თოდ მაქვს განმარტებული, „ისტო-რიულში“ ჩასვლილი მაქვს რთული კომპლექსი მატერიალურის და იდეალურის ძალებისა, რომელ-ნიც მოქმედებენ ადამიანის ბუნება-ზე. გრ. რომაქიძის კი არ ვეთან-ხმები იმში, რომ არა მსურს ვაღა-ვაცილო საზღვარი ემპირიულის მო-ვლენა და ადამიანის პიროვნებას არ ვსაზღვრავ, როგორც „ერთხელ მოვლენილ და განუყოფელ ინდი-

ვიდუალობას“, რომელიც არა ის-ტორიულის, არამედ აბსოლუტუ-რის საზომით უნდა იზომებოდეს.

მაშ თუ მაგრამ, იტყვის მკითხვე-ლი, თქვენთვის უნდა არსებობდეს მიზეზებრივი კავშირი ფართოდ გან-მარტებულ „ისტორიულ“ ანუ, უკეთეს ვთქვათ, ემპირიულ ფაქტო-რებისა და განსაზღვრულ ხასიათის, ესეუთვით, ბარათაშვილის პოეზიის შორის. ემპირიკი ლოგიკურად ყო-ფილა დაკავშირებული „მარადისო-ბის“ და „ამოების“ პრობლემასთან. ამ აზრის წინააღმდეგი არა ვარ. ჩემ ხელთ სხვა საზომი არ არის პოეზიის და სოციალის პრობლე-მების განმარტებისათვის. მაგრამ, ვაღიარებ რა ამ საზომის და ამ კრიტერიუმის სარგებლობას კვლე-ვის დროს, არ შემიძლია ამავე დროს არ ვაღიარო, რომ სხენე-ბულ იარაღის საშუალებით ყოვე-ლივე ნათელი არა ხდება ჩემთვის პოეზიის და სოციალის პრობლე-მების განმარტებაში. რჩება რაღაც საიდუმლოება, რომელსაც ვერც ერთი სხენებულის საშუალებით სინათლე არ ეფენება და გარკვეუ-ლობა არ ენიჭება.

თუ ეს ასეა, იტყვის კიდევ მკი-თხველი, მაშინ ვაღიარებდი ხარო აღიარებო გრ. რომაქიძის მიერ ნა-ჩენები არა-ემპირიული საზომი კვლევისა. ამაზე ვამბობ გადაჭრით, რომ ვაღიარებდი სრულიად არა ვარ. თუ რომელიმე მოგ-წნა ემპი-რიულის კრიტერიუმით ვერ ირკვე-ვა, ეს გარემოება სრულიად არ გვაყვარებს მიზეზითა და მეტაფიზიკურ ასსანს, ჩემი აზრი უფრო გასა-გები გახდება პატარა ხანს რომ შევჩერდეთ სოციალის წარმოშობ-ვის პრობლემის გარკვევაზე.

მეცნიერება იკვლევს სოციალის პრობლემას ემპირიულად. იგი აკ-ვირდება ცოცხალ ორგანიზმში. ტრან-სფორმის დანახვებით შეუწყვე-ველ ფაქტად არის აღიარებული ცოცხალ ორგანიზმების განვითარე-ბის უნარი. და ეს განვითარება იმ ხასიათისა, რომ ორგანიზმი თან-დათან ვითარდება და ახალ სახეს იღებს. ზოოლოგიკურად შეშუშა-ვებული აქვს გრეცული სურათი ორ-განიშნა თანდათან განვითარებისა. ამ განვითარებას თითქმის ყოველი

მომენტი და ფაზა ნაჩვენებია და შესწავლილი. და დღეს შესაძლებე-ლი გახდა კავშირის გაბნა რთულ ორგანიზმებისა და უსუსლეს ორგა-ნიზმებს შორის. ემპირიულად და-შტკიცდება ის, რომ ადამიანის რთუ-ლი სხეული წარმოადგენს ერთჯე-რედებთან ცოცხალ ორგანიზმს და ეს ერთჯერადი ცოცხალი ორგანი-ზმი (პლაზმა) არის ის უქვეყნური და უუხეიერესი წინაპარი, რომელიც ჩაიწერება ჩვენს გენეალოგიაში. რო-გორც ხედავთ, დიდი და გაბედუ-ლი შრომა უკისრია მეცნიერებს იგი ცდილობს ცოცხალ ორგანიზ-მის განმარტებას ორგანიზმის გან-ვითარების ისტორიის საშუალებით. თავის კვლევა-ძიებაში მან ერთჯე-რედებიანი ორგანიზმები აღმოაჩინა. ხო-ლო აქ კი შესდგა. კარგი იყოს ეს სადა ორგანიზმი ის ორგანიზმი, რომლისგანაც წარმოიშვა რთული სხეული. მაგრამ თვით ეს სადა ორ-განიზმი სიდან და როგორ-ღა გაიზ-და? აქ მეცნიერება გაჩუქებულია. მართალია, ქიმიკებმა ამუშავედნენ დღეს ეგრედ წოდებულ „ფიქტურ“ შე-ქმენილ ორგანიზმებს პრობლემას (გენერაცია spontanea). მაგრამ თუ-ნადაც რომ ქიმიურ ელემენტების შე-გნებით მოახერხონ ცოცხალ სადა ორგანიზმის შექმნა, სრულიად გა-მოურკვეველი რჩება სხვა მხრე ამ საგნისა, — შესძლებს თუ არა ხე-ლოვნურად დამზადებული ერთ-ჯერადი განვითარების გახს დად-გეს და საიდუმლოებით არის მო-ცული ის კითხვა, განდგომ თუ არა ამ ხელოვნურ მანქანაში ფიზიო-ური სოციალური და შემოქმედება. მაგრამ, როგორც ვთქვით, მკი-თხველი ამუშავებს ამ საგანს, ხოლო ჯერ ხნობით generation spontanea-ს კითხვა გამოურკვეველი და ზეილი კითხვაა.

ყოველივე, რაც ვთქვით, საკი-რია ჩემთვის იმ აზრის დასაშტკი-ვება, რომ ემპირიული მეცნიერება თავის კვლევა-ძიებაში მიაღწა რთ-ვარ ზღვრებს, რომლისგანაც გას-ვალს ჯერ ხნობით ვერ ხედავს. მაშ თუ ზღვრება და გასვალა არ არის, ივენ გამოგვეყვით, ამბობენ მეტაფიზიკე-ბი და ყოველივე ნათელი გახ-დება თქვენთვის. მაგრამ, როგორც ვთქვით, ადამიანის რაციონალიზმი,

კრიტიკულ პირობებში ჩაყენებული, ამგვარ სულმოკლეობას ვერ გამო-ჩენს. აქედან რაციონალურად ვერ აუხსნია მას სოციალის პრობლე-მა, არა-რაციონალურ საბუთს მის თვალში ფასი არ უნდა ჰქონდეს, რადგან ორში ერთია, ან რაციონა-ლიზმი შეგნების საფუძველი, ან ისეთი რამ, რაც რაციონალიზმს ან-გარიშს არ უწევს, — ინსტიქტი, ინ-ტუიტივიზმი, დიონისიზმი და სხვა ამგვარი. თუ რაციონალურსა და ირაციონალურს შორის ბრძოლაა, ბრძოლა ეს ჯერ არ დამაყვებულა და სანამ ირაციონალიზმი არ გი-მარჯვებს რაციონალისზე, რაციო-ნალიზმის მიმდევარი თავის ნიდავს არავის დაუთმობს და არ შეიწყნა-რებენ სოციალის იმგვარ განმარ-ტებას, რომელსაც ირაციონალუ-რი განმარტების ხასიათი აქვს. არ შეიწყნარებენ იმ შემთხვევაშიც, თუნდაც რომ მათი რაციონალური განმარტება უძლური იყოს სოცია-ლის საიდუმლოების ასნის კით-ხვაში.

და რაც ვთქვით სოციალის შესახებ, თითქმის პოეზიის შესახე-ბაც. განმარტებ პოეტის ღირა ემპირიულად. ასხენით პოეზიის ში-ნარის ისტორიულად. ნათელი მფი-ნით იმ კავშირს, რომელიც არსე-ბობს „გარემოსა“ და პოეტის შე-მოქმედების შორის. სთქვით თუ გნებავთ, რომ ეს კავშირი მიზეზე-ბრივია. და როდესაც ყოველივე ამას აღასრულებთ, მაინც დარჩება გამო-ურკვეველი ერთი რამ—რთული ფიზიოური შემოქმედება პოეტისა, დარჩება გამოურკვეველი შემოქმე-დების საიდუმლოება და მისწრაფე-ბა „მარადისობისადმი“ და უსაზ-ღვრებისადმი, რომელიც პოეტის შემოქმედების სფეროს შეადგენს. ეს ასეა, და მიუხედავად ამისა, ჩვენ მაინც არ ვმხარობთ „აბსოლუტურ“ საზომებს და ონტოლოგიურ არგუ-მენტებს შემოქმედებით პროცესის ასახსნელად. საიდუმლოების წინაშე ჩაფიქრებულნი ვდგავართ და თავი არ გვიან და ვისთან „სასწაულის“ აღიარებით. თუ გამოურკვეველი გა-მოსწრაფობა, ხომ კარგი, ხოლო თუ იგი გამოურკვეველი კითხვად დარჩე-ბა სამუდამოდ, ეს ტრაგიკული მდგო-მარეობა ხედავს ყოველი ადამი-

ნისა და ამ ტრაგიკული და დარ-გუნ-ვისა იენ იქმნება მხარბრული ადამი-ანის ძალ-ღონე გამოყენება დარჩე-ბა ადამიანს თუ არა, ესეც საიდუმლოე-ბაა, არა-მხოლოდ.

სახელმწიფო სათათბირო

(საგანმანათლებლო)

ადგილობრივი სასამართლოს რეფერმა.

4 ნოემბერს, მეცამეტე სხდომაზე, განაგრძეს განხილვა კანონ-პროექტი-სა ადგილობრივი სასამართლოს რე-ფორმის შესახებ. ამ სხდომაზე უფრო მეტად გვეჩვენა ლაპარაკობდნენ. სი-ტყუები სთქვეს ე.წ. ევლოგი, პური-კვეჩია და სხვებმა. ესენი კანონ-პრო-ექტის წინააღმდეგ იყვნენ. პური-კვეჩია, რომ თქვა უნდა, მემარცხენე-ებს ლანდლა არ მოაკლო.

ილაპარაკა აგრეთვე იუსტიციის მ-ისტრმა. იგი იცავდა პროექტს.

შეითხვა პროფესიონალურ კავშირ-ების შესახებ.

სალომის სხდომაზე სათათბირომ გა-ნაგრძო კამათი იმ შეკითხვაზე, რომე-ლიც შეეხება პროფესიონალურ კავ-შირებს.

ილაპარაკა ს. დემოკრატმა კუხუ-ცოვამ. იგი უპირატესად მინაგან სა-ქმეთა მინისტრის კუროლავს შეეხა. ბოლოს წაითხა ს. დემოკრატის ფორმულა. ამ ფორმულაში აღნიშ-ნულია პოლიტიკა მთავრობისა, რომელიც სდევნის მთელს ორგანიზა-ციებს და პროფესიონალურ კავში-რებს, არღვევს 4 მარტის კანონს და რომელიც ამავე დროს ღიად დაზარე-ბას უწევს წარმოების პატრონთა ორგანიზაციებს. თავიანთი ფორმულე-ბი შეიტანეს აგრეთვე ტრუდოვიკებმა, კადეტებმა, პროგრესისტებმა და პო-ლონელთა კოლომ.

ოქტომბრის ტიპი წინააღმდეგენ შე-კითხვას, მოჰსწერებოდა გოლოგო-მეომა სკე, ასეთი საკითხის მნიშე-ლობა არა აქვს, იგი დაუსაბუთებე-ლია, და ამიტომ უფრო სათათბიროს უტყუება სახელსაო. ესევე განაცხა-და ნაციონალურ ფრაქციის (ამ ფრა-კციაში შევიდნენ ზომიერები მხარე-ვენი და გერცე წოდებული ნაციო-ნალისტები) წარმომადგენელმა.

ილაპარაკა ჩხიძემ, მან აღნიშნა ის, თუ როგორა სდევნის მთავრობა მე-შეს, აღნიშნა ოქტომბრის ტიპის ორ-კუთა მოქმედება, შეეხო კადეტე-ბსაც.

ბოლოს ოქტომბრის ტიპმა წაითხ-ნეს თავიანთი ფორმულა. ამ ფორ-მულაში გამოთქმულია მხოლოდ სურ-

ვისი რიდი და ხათრი არ იცოდა და მეტად ფიცის ხასიათის ადამი-ანი იყო. ლაზარევის დანიშნას დე-დოფლის გასცილებლად, რომელ-საც გადაწყვეტილი ჰქონდა ნებით არას გზით არ წასულიყო და ყო-ველ მხრივ წინააღმდეგობა გაეწია, ადვილი შესაძლებელი იყო არა სა-სრული შედეგი მოჰყოლოდა. ასეც მოხდა.

ლამის ასე ათი საათი იქნებოდა, როცა ციციანოვის მიერ გაგზავნი-ლი ლაზარევი მარიამ დედოფალთან მივიდა. ლაზარევი თავდაპირველად მარიამის სახლს ყოველივე შემოარ-ტყა, რათა არავინ გაპარულიყო სახლიდან, შემდეგ რამდენიმე აფი-კრით შევიდა დედოფალთან და მოახსენა: ყოველივე თქვენი გან-ძრავა გამოქმედანდა და ამიტომ თქვენი დარჩენა საქართველოში შეუძლებელია, ხეალ დილით რუ-სეთში უნდა წაბნდეთ, რისთვისაც განკარგულებაა, ყველაფერი მზად იყოს თქვენ წასასვლად. მარიამ დედოფალი თავის მეტად საინტე-რესო წერილში¹⁾, რომელშიც გულაბდილად აღიარებს ყველა-ფერს, უარს-წყობს — ლაზარეს არაფერი არ უთქვამს ჩემთვის რუსეთში წასვლაზე და შემოვი-და თუ არა ოთხის აფიკრით ჩემს ოთახში, სადაც იყვნენ დედა-ჩემი, ჩემი სიმე ასლან ორბელიანი, სევე ქალები და მრავალი სხვანი, განკარგულება მოახდინა, ყველანი გარედ გასულიყვნენ, რადგან ჩემ-თან რაღაც ბრძანება ჰქონდა ცი-ციანოვისაგან გადმოსაცემი. მე და-ვთანხმდით, მხოლოდ ვუთხვე ასლან

რომელიანი მაინც დეტეკტივია ჩემთან, რაზედაც დამთანხმდა. ლა-ზარევი გადმოშვა ციციანოვის ბძა-ნება, ვითომ მე ორი ვაჭარივილი გამეპარებინოს ჩემად, რის გამოც ნამძანევი ჰქონდა დარაჯები დაეყე-ნებინა ჩემს სასახლეში. ასლან ორ-ბელიანმა იმის პასუხად, რომ ბავ-შეები არ გაგვიპარებია, გაუღო მე-ორე ოთახის კარები, სადაც იყვნენ ბავშვები, უჩვენა მათზე და უთხრა: აი, ის ბავშვები, რომლებზედაც ექვი გაქვთ და ამით გარდა სხვანი არა ჰყვანათ. მე ჩემთან დავუბნე ბავშვებს, — ამბობს დედოფალი მა-რიამ თავის წერილში²⁾. და ვთხვე ლაზარეს, ყველა ეს დაწვრილები შეეტყობინებინა ციციანოვისათვის და ეთქვა, ტყუილად ნუ უჯერებს ცრუ ხმებს, ჩვენ აზრადაც არა გვაქვს ბავშვების გაპარება და თქვენს ბძა-ნების დარღვევა.

როგორცა სჩანს დედოფლის წე-რილიდან, ლაზარეს ხმაც არ ამა-ულია, რომ ხეალისთენ რუსეთში უნდა გაგისტუმროთ და მოეზადე-თო. ყოველ ექვს გარეშეა, რომ დე-დოფალი ჰეშმარიტებას აღიარებს, თუ ბატონიშვილთ დავითსა და ვახტანგს არ გამოუცხადეს წინააღმდეგ და დი-ადრიან ლოგინიდან წამოყარეს და რუსეთის გზას გაუყვანეს ისე, რომ საკუთარ ავეჯეულობისა და ბარის წაღებაც კი ვერ მოასწერეს, დედო-ფალს მარიამს რალს დაზოგავდა ციციანოვი. ლაპარაკი არ უნდა ციციანოვი სტრუბოს თავის უქმე-შეგრძოლებას მოხსენებაში. მაგ-რამ ციციანოვი მარტო ამაში არა სტრუბოს, როგორც ქვევით დავი-ნახავთ.

გვიდა ლაზარევი და თან როტა ჯარისკაცებისა ყოველს კარებსა და

მარიამი, უკანასკნელი დე-დოფალი საქართველოში

3. გენერალ-მაიორის ივ. პეტ. ლაზარე-ვის მოკვლა.

(შემდგომი.)

გენერალი ლაზარევი, როგორც წინა წერილებიდან ვიცით, კავალერ-სკისთან ერთად შემოვიდა საქართვე-ლოში, როცა იმპერატორმა პავლე პირველმა შეიწყნარა გიორგი მეფის თხოვნა, პროტექტორატობა აღუ-თქვა საქართველოს და ჯარი გამო-უგზავნა. კავალერსკი იყო თავმო-ყვარი, გიიყვრა და ანგარების მო-ყვარული, ლაზარევი კი პირდაპირი, გულაბდილი და ალალ-მართალი, — ამბობს დუბროვინი³⁾. პლატონ იოსელიანი კი სრულიად წინააღმ-დეგს ამბობს და სწერს, რომ ლაზა-რევი მოუსვენარი, გულფიცხი, მო-შურნი, უპატივისცემელი და ყო-ველთვის უკმაყოფილო ადამიანი იყო. ლაზარევი დაინახა თუ არა, რომ კავალერსკი უფრო დაუხლოე-და სამეფო სახლობას და მას უფრო პატივს სცემენ, შურით აღივსო. მეფე გიორგი ყოველგვითი სკი-დობობა იმის გულის მოგებას: უგზავ-ნიდა საჩუქრებსა, ხოლო იმის ახალ-გაზდა ცოლს ხშირად ნახულებდა დედოფალი მარიამი. ეყოლა შვილი და თვით მეფემ განაცხადა სურვილი მონათვლისა, ცოლი გადაეცადა — მეფე თვით დაესწრო დასაფლავებას და ბძანება გასცა, სასახლისა და ქა-ლაქის დიდკაცობაც დასწრებოდა და პატივი ეცათ მიეცა დედოფლისა-თვის. პანაშვიდი თვით ქათალიკოსს

ბილი ყველაფერი, როგორც ჩვენს სამმართველოებში: ჩვენსა სულ „ხე-ვალეს გიძახიან“, აქ კიდევ „იქნება-საო“, ამიტომ არაფერი არა ეთილე-ბათ. კნორინგს სთხოვდა: მეფეს მისწერე, რომ მე უნტერ-ოფიცერი არა ვარ და ასე ნუ მექცევო და სხვა და სხვა.

როგორცა ჰხედავს მკითხველი, ახირებული კაცი ყოფილა ლაზარე-ვი. მეფე გიორგიმ აღარ იცოდა, რანაირად ეცა პატივი, რა ნაირად დაეკმაყოფილებინა მისი მოთხოვნი-ლებანი, ის კი გაიძახოდა, ისე მექ-ცევა, როგორც უნტერ-ოფიცერსა. მეფემ თავისი შვილი იოანე მიუ-ჩინაო, მაგრამ ვერც იმან დაამშე-ი და „ამბობს, მაშფოთარი და მოუ-სვენარი გული მისო“, ამბობს იო-სელიანი. მუდამ ფიცხი და სასტიკი, ჯარის კაცებს იმდენად უღიერდ ექცეოდა, რომ იპარებოდნენ და მიიქცოდნენ ჯარის კაცები, რის გამოც მეფე იძულებული იყო ბძა-ნება გაეცა, ყოველგვან შეგირათ გზები გაეკეთებინათ.

მეფე გიორგი, რომ მიიკვლოა, ლაზარევი ხომ პირდაპირ მტრობა დაუწყო იმის ოჯახობას, რის გა-მოც დედოფალი იძულებული იყო, საჩივარი აღეძრა იმის წინააღ-მდეგ. რაც დედოფალსა და იმის „შვილებს“ მამული და ყმა ჰყა-ვოდა, წაართვა და არც მამუ-ლების შემოსავალს აძლევდა და არც დანიშნულს ჯამაგირს. წაარ-თვა სოფელი შილდა, რომელიც დედოფლის სრულს საკუთრებას შეადგენდა და რომლიდანაც მათედს მოსავლისა იღებდა. დედოფლისა-გან გამოგზავნის კაცებს, რომელ-თაც კირახული შეგაროვს და იქვე საკუთარ დედოფლის წისკე-

ლებში ფეკავდნენ, კირახულიც წა-ართეს და არც ნება მისცეს წის-კელებში დაფქვისა. სოფ. უჯაბა-ში, რომელიც მეფე გიორგიმ გა-აშენა, მისცა საგარეჯოს მოურავს, გაგზავნა კაცები, საბძლები დააწე-ვინა და ვენახები და ხეხილი გაჩე-ხინა.

გარდა ამისა, ლაზარევი იმერეთის ქვრივ დედოფალს ანას დაუახლოე-და და რასაც ის ეტყოდა და სთხო-ვდა, აუსრულებდეს არ უშვებო; მმა დედოფლის ანასი თამაზ ორ-ბელიანი, რომელმაც მეფე გიორგის უღალატა, რისთვისაც მეფე გიო-რგიმ თანამდებობიდან ჩამოაგდო და მისი ადგილი, დემურხასალის მოუ-რაობა, მარიამ დედოფლის მამს გიორგი ციციშვილს მისცა, ეყო ლაზარევი, დედოფლის ანას თხო-ვით, კვლავ მოიწვია და დაუბრუნა დემურხასალის მოურაობა, ხოლო ციციშვილი ცარიელად დასვა.⁴⁾

ბევრს ამისთანა ოინს ჩადოდა ლაზარევი მეფე გიორგის გადაცე-ლების შემდეგ, როცა შემთხვევამ დროებით საქართველოს მმართვე-ლობა ჩაუგდო ხელში, მაგრამ ყვე-ლას ჩამოთვლით მკითხველს არ მოეწაყნებ.

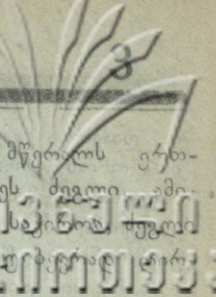
აი, ასე იყო გამწვავებული და-მოკიდებული და დედოფლისა და ლაზარევის შორის, როცა ციცი-ანოვმა მიანდო მარიამ დედოფლის ტფილისიდან რუსეთში გადასასე-ბა. რასაკვირველია, ასეთი დამოკი-დებულობის კაცის დანიშვნა ამ გვარ სამხედრო საქმისთვის სრული შეცდომა იყო. ამითი ციციანოვი უპირველეს ყოვლისა სრულს უგა-ტიცემლობას იჩენდა დედოფლი-სადმი; გარდა იმისა, ლაზარევი არა-

¹⁾ იმ. „დროება“, N 243.

²⁾ Дубровинъ: «Географический»

³⁾ Акты арх. ком. т. I.

⁴⁾ იმ. Дубровинъ: «Заказная» 1808-1806 г.

ელო, შინაგან საქმეთა მინისტრმა
წამოიწყო მითითება, რომ ადგილობრივი
მთავრობები და დაარსებები ხოლო
1906 წლის 4 მარტის კანონი (კავ-
შირების დაარსების შესახებ).
სათაობრივ უარ-პყროფი ფორმული-
თი ტრადიციებისა, კადეტებისა, ს.-
დემოკრატებისა, პროგრესისტებისა და
პოლიტეხნიკთა კოლოსი და მიიღო
კომპრომისითა ფორმული.

ნ ა რ კ მ ე ბ ი

(ქვემოთაღებული)
გეგმა, 3. ა. გოთუას რედაქტორ-
გამომცემლობით ტელისში გამოვი-
და ახალი ყოველ დღიური რუსული
გაზეთი „ნოვია რეა“-ი. პირველ ნო-
ვიაშივე დაგეგმილია ნოვარაგევი
ქუთაისის თავად-ანზაურთა მარშალის
თავ. დ. ნოვარაგევი იმის შესახებ
როგორ მომხდარა არჩევის სა-
ხელმწიფო საბჭოს წევრის თავ. ა.
წილისათვის. სხვათა შორის თავ. ნ.
გარბაშვილი, ჩვენ იმდენ არა
გვეჩვენა, რომ ქართველსა იარჩე-
ვებზე, ამიტომ წინადაწინვე არ შევთა-
ხებულვართ კანდიდატის შესახებო.
პეტერბურგში მისვლისას, —განა-
გრძობს თავ. ნოვარაგევი—დავრწმუნდით,
რომ ამოძრავებელი თანაგრძნობით უ-
ცქეროდნენ კანდიდატ ავგერია ჩვენ
შეიხს. ქუთაისის გუბერნიის თავად-
ანზაურთა დაგვად, მიგვეცა ხმა
თავ. გ. ა. ბაგრატიონ-დავითაშვილისა-
თვის, ხოლო თუ ის უარს იტყვდა, მა-
შინ ხმა უნდა მიგვეცა ჩვენის წარმომად-
გენელის თავ. ერისთავისათვის.

ბაგრატიონ-დავითაშვილი თითონ გა-
ნაძალად უარი ყუთის დამცხა და წი-
ნადაცხად მიგვეცა, გ. ვ. მახაბელი ავგე-
რია. პირადად მე მახაბლის წინააღ-
მდე, რასაკვირველია, არა მქონია-რა,
მაგრამ რადან მტკიცედ ვადაპირილი
მანდატ მქონდა, ხმა მივეცე თავ. ერის-
თავს.

ამხარად ხმები გაიყო, ხოლო კან-
დიდატებს არ უნდოდათ ერთმანეთის-
თვის ადგილი დაეთმოთ. თავ. ბაგრა-
ტიონმა წინადაცხად შემოიტანა, საკი-
თი კენჭის ყრთ გადაწყვეტილება, მა-
გრამ ერთხელ ამაზე არ დასთანხმდა და
საკითხის გადაწყვეტა ვადგა სრული-
ად რუსეთის თავდაპირველობას.

კავკასიის კანდიდატურის წინააღმდეგ,
რასაკვირველია, მებრძოვები ამოძრავე-
ლები გამოდიოდნენ, მარკოვ მეორის მე-
თაობით. მარკოვმა ილია ტყეშვასძის
შესახებ კანდიდატობა განაცხადა, რომ
განსვენებული მეფის გვირგვინსკენ პაო-
ტინება ხელგმობა.

ჩვენს სასარგებლოდ მშენებელი სიტ-
ყვა წარმოსთქვა თავ. პ. გოლიცინმა,
ილაპარაკა ნაროჟნიკი და მახაბე უმა.
მახაბლის სიტყვამ მართლა მოახდინა
შთაბეჭდილება?

ფეხარაში ჩაუყენა დღიურის სა-
ხელის. ესენი გასვლა-გამოსვლისა-
ც კი უკარდადებდნენ ხალხს. ორივე
სართული სახალისა ვაგისა ჯარით.
ესეც არ იქმნა და გარედან მოედ-
ნის მხრიდან რკინის სალტასავით
შემოარტყა ჯარი სახალს.

თუმცა ლაზრემა არ გამოუცხა-
და, რომ ხვალ რუსეთის გზას უნდა
გავიყვანოთ, მაგრამ ვინ არ იცო-
და, რომ ასე იქნებოდა: დღეს თუ
ხვალ დედოფლის საქართველოს მოა-
შორებდნენ. უნდა ჩამარტყლიყო
აფილიზების წერილი შეილები და
საუკუნოდ გამოსაღებოდა იმ სა-
ქართველოს, რომლის მეფედ და
მმართველად სულ ორი-სამი წლის
წინად მისი ქაბარი იყო. ექვი არ
არის, ძნელი იქნებოდა ეს უკანასკ-
ნელი წამები, ძნელი იქნებოდა ეს
სულს კვებება საქართველოს უკა-
ნასკნელ დედოფლისა. დიხ, უკანა-
სკნელმა საათმა დაჭრა და დიდი
ხნის ქარიშხალს ეს უკანასკნელი
აზრდით საქართველოს სამეფოს
თვით-არსებობისა უნდა აღეგავა და
გენეცარტერებინა.

ადვილი წარმოსადგენია, რა ვა-
უბედურობა და გენიის ცეცხლი უნდა
მღვრიყო იმ ღამეს მართამ დედო-
ფლის ოჯახში. ყარაულად დაყენე-
ბული ჯარის-კაცები, რომელნიც
ქარ-ფეხარებს არა სცილდებოდნენ
უფრო აორკეცებდნენ მათ მუშუა-
რებს. დედოფალი ამბობს, მისამა-
ხურებსაც კი არ უშვებდნენ ჩვენ-
თან, რომ საქმელი შემოეტანათო.
როცა მსახურს მოსეს ვახშიში შე-
მოჰქონდა, კარებში გაჩერეს და
უთხრეს, ვიდრე პირველად შენ არ
შესქამი, არ შევიშვებოთ: ექვი ჰქონ-
და, საქმელზე საწამლაი არ ყო-
ფილიყო მოხმობილი. მსახურმა შეა-

— მახაბლის სიტყვა შესანიშნავი იყო
ფორმით და მშენებით და საგნებით მო-
ფიქრებული შინაარსით. მან შესაფერ-
ისა გასცა მარკოვს და დიდი შთაბე-
ჭდილება მოახდინა. ან ორატორების
ლაპარაკის შემდეგ გამოჩნდა, რომ კავ-
კასიის კანდიდატურა უკვე უზრუნველ-
ყოფილია და წინადაცხად მოგვეცეს,
ერთი კანდიდატ დავგვსახელებინა.

მდგომარეობა მეტად გაჭირვებული
იყო, მაგრამ ჩვენ მაინც საგნებით შეგ-
ძლით თავის შეგება და განაცხად-
დით, რომ ჩვენ ორი ღირსეული კან-
დიდატი გვყავს—თავ. ერისთავი და მა-
ხაბელი და თვით თავდაპირველობას
მიგზნავით, არჩევის მოახდინოს. იმით
განაცხადეს, რომ იმანთვის უფრო ძნე-
ლია არჩევა და მიმართეს სატარაშო-
ლის წარმომადგენელს, გვეჩვენა პისა-
რებს, დახმარებოდა საკითხის გადაწყვე-
ტაში. პისარებს განაცხადა, კანდიდა-
ტებს კარგად არ ვიცნობთ, მაგრამ უპი-
რატესობა თავ. ერისთავს ვაძლევთ.

ამის შემდეგ ერისთავს, კენჭის ყრის
წინ, მოსთხოვეს თავისი profession de
foi. ერისთავმა მოკლე სიტყვაში განა-
ცხადა, რომ ის უპარტო პროგრესის-
ტია, იგი სახელმწიფო საბჭოში მო-
ღვაწეობის დროს დიაცვს ამიერ კავ-
კასიის ინტერესებს.
ასეთი უთანხმოება ჩამოვარდნილა
ქართველ თავდაპირველთა წარმო-
მადგენლების შორის ერთი კაცის
არჩევის დროს...

დ ე პ ე შ ე ბ ი

პეტრ. დეგენათა ხავერდისაგან
ნ ნოემბერი.

ფინლიანდია

გელსინგფორსი. 3 ნოემბერს
სეიმმა განიხილა უმაღლესი წინადა-
ცება, რომ ფინლიანდიაში ჯარის შე-
სანახად ფული გადაიხადოს. სეიმმა
დღიო ხნის კამათის შემდეგ მიიღო
კომისიის წინადადება: „სეიმს არ
შეგვიძლიან დამტკიცოს უმაღლესი
ბრძანება, ამიტომ იგი უშუალოდ
მიღოს, ხელმწიფე-იმპერატორმა კე-
თილ ინგბოს და გასცეს ბრძანება,
რომ სამხედრო საკითხი ძირითად
კანონების თანახმად გადაწყდეს.“
ხელმწიფე-იმპერატორმა შეიწყნა-
რა სენატორები: ელტას, დანიელს-
ნის, კალმარის, ირეკუსკენის,
რაუტალის, პასიკის და გრედეს
თხოვნები. სენატორები სამსახური-
დან გასვლას თხოულობდნენ. სამე-
ურნო დებარტამენტის თავმჯდო-
მარის ანზანაგად დაინიშნა გენერალ-
მაიორი მარკოვი.

სრული მითი სურვილი და მხოლოდ
მისი შემოუშვებს სახლში. დარაჯთა
აგნადა საქციელში თავხარი დავცა
და შიშის ზარმა აგვიტანა ყველაწილი.
ისეთი რა უნდა დავმართონ, რომ
სიოცხლის საუკუნოდ გამოსაღე-
ბად ღირდესო, ვფიქრობდით ჩვენ.
აქ ყველამ უნდა დაეკითხა დავი-
წყებთ და მსახური გულშეოყრით-
თა შეწუხებულთა მოსაბრუნებლად
ძმობისთვის გაიქცნენ. მაგრამ მსა-
ხური წინადადებით გაჩერეს კა-
რებში და ვიდრე თითონ იმის არ
დააღვივებს, არ შემოუშვებს, რის
გამოც მუშაობა უფრო მოგვემატა
და გავვირკეცა. ბავშვები, ჰვე-
დადნენ რა ჩვენს გაჭირვებაში ჩა-
ვარდნას და კარებში დაყენებულ
დარაჯთ, შიშისაგან არცა სკანდნენ
და არც სვამდნენ. საწყლებს მთელი
ღამე თვალთ არ დაუხუწნათ, სულ
სტიროდნენ და ოხრავდნენ; უმცრა-
სი შვილი ირავლი, ხმამ ყველაზე
უარესად გაჭირვებული და არავის
ვიღარ მე არ დავაწვინე ჩემთან.*
აქ ავგვიწერს დედოფალი მარიამი იმ
საშინელ ღამეს.

19 აპრილს, დილის ექვს საათზე,
როცა ჯერ კიდევ ნათელი არ იყო,
გენერალი ლაზარევი ხელახლა მცა
მარიამ დედოფლის სასახლეს. მაგრამ
აქ დატრიალდა ის არა ჩვეულებრი-
ვი დრამა, რომელიც გაკვირით მო-
თხრობს თავში მოგისხენივით. და-
წვრილებით აღნუსხვა ამ უპაგალი-
თო დრამისა, რომელსაც შედგენდა
გენერალი ლაზარევის მოკვლა მოკვდა,
მეტად ძნელია და თავსატეხი. საქმე
იმაშია, რომ გენერალმა ციციანოვმა
ეს საქმე დაწვრილებით არ გამოიძი-
და არ გამოკვითხა დასწრებით. მან
ყოველივე ბრალდება პირდაპირ მა-
რიაიმ დედოფლის მოახვია თავზე და
ამითი გაათავა. რადგან შესაძლე-
ბელია დაწვრილებით საქმის გამო-

3 ნოემბერს პეტერბურგს წავიდა
ფინლიანდიის გენერალ-გუბერნატო-
რი ბეკმანი.

გელსინგფორსი. ხელმწიფე-იმპე-
რატორმა არ შეიწყნარა ფინლიან-
დიის სეიმის შუამდგომლობა, შეი-
ცვალოს წესი ფინლიანდიის საქმე-
ების მოხსენების შესახებო.

ს ა პ ა რ ს ე ბ ი

თავიზი. რადგანაც ემინიანთ,
რომ შაჰსიევანები და რახიმ-ხანი
არღმბილის შემდეგ რუს ქვეშე-
ვრობის სოფელ მუჯამბარის არ
დაეცნენ, ამიტომ სპარსეთის მთავ-
რობამ ამ სოფელში გაგზავნა 9
სპარსელი ყაზახი. რუსეთის კონ-
სულმა თავის მხრივ ამ სოფელში
8 ყაზახი გაგზავნა.

თეირანი. მეჯლისის თავმჯდომა-
რედ აირჩიეს მუტამი-ნუშულიკი.

ო ს მ ა ლ ე ბ ი

ვენა. კორესპონდენტ ბიურსა
სალონიკიდან დეპეშით ატყობინე-
ბენ: გამოიცა ახალი კანონი კერ-
ძო მებრძოლ რაზმების შესახებ. ამ
კანონის მიხედვით სამხედრო სამარ-
თალში უკვე 27 ბოლგარელი მის-
ცეს.

რეპოლიზიონური მოძრაობა

ბუენოს-აირესი. მთავრობამ გა-
დასწყვიტა მოიწვიოს პარლამენტის
განსაკუთრებული სესია. მთავრო-
ბის აზრად აქვს პარლამენტს დამ-
ტკიცებინოს განსაკუთრებული კან-
ონები ანარქისტების შესახებ.

ს ა ლ მ ა რ - მ ა რ მ ე

ლონდონი. ლენსლოუნის გან-
ცხადებამ ლორდთა პალატაში წი-
ნადაცხადს შევიტან, რომ ბიუჯეტი
განსახილველად ხალხს გადაეცესო
დღიო მითქმა-მოთქმა გამოიწვია.
ლანკაშირის და ჩემპის პოლიტი-
კურმა საკრებულოებმა მიიწყეს
კურობა - მრევლოების მინისტრის
ჩერჩილი, კონსერვატორებმა ბიუ-
ჯეტზე გაილაშქრეს და საჭიროა
მათ წინააღმდეგ გალაშქრებო. ჩერ-
ჩილიმ უკვე თანხმობა განაცხადა. ჩერ-
ჩილის სიტყვით, თუ ხალხმა მოიწონა.
ლენსლოუნის წინადადება, მაშინ ლო-
რდთა პალატა ინგლისის ფაქტობრი-
ბატონ-პატრონი გახდება. ლორდთა
პალატას ყოველ წლივ შეუძლია მე-
ფეს პარლამენტი დათხოვინოს, რა-
დგან მას უფლება ექნება ბიუჯეტი,
რა ტქმა უნდა, თუ ლორდებისთვის

ძიებამ უფრო უაღრესად ალაშქო-
თის ხალხი, —სწერს ციციანოვი მი-
ნისტრს გრაფ კაზუბის, —ამიტომ
დაწვრილებით და სისატკით არ
განაოქმდე საქმეო“. ლაზარევი არ
უნდა, გამოიძევა ციციანოვისა და
მით უმეტეს ლაზარევის სასარგე-
ბლოდაზაფერს იტყვოდ, თორემ რა
შვილი არ გამოიძებდა! თუ კი ის
პირინადაპატმბრა, რომელიც ხელს
უწყობდნენ დედოფლის ფეხ-ხეღეს-
რითში გაქცევის, და სამართალში
მისი, ლაზარევის დეპლეტობის სა-
ქმეს რაღად არ გამოიძებდა, თუ
მისთვის რამე სასარგებლოს იტყვოდა,
მაგრამ, ექვი არ არის, ციციანოვს
განგებ უნდა მიუფრთხილებინა მოკლე-
ლობის საქმე. ამის გამოა, რომ და-
წვრილებით აღნუსხვა ამ საქმისა
არასდ შენახული. აქტებში, რომელ-
ნიც უძიროფეს მასალას წარმოა-
დგენენ იტალიისთვის, მოქცეულია
მხოლოდ უქვეშევრდობილების მო-
ხსენება ციციანოვის, წერილი მაი-
ორის საკაძისა და სხვა არაფერი
საუბრადღებო. ეს წერილებიც გან-
გებ ისეთს ყალბება ჩამოსხმული,
რომ ყოველივე ექვს მიტანა ლაზა-
რევისა და სხვათა დანაშაულობაზე
შეუძლებელია. ხელთა გვაქვს კიდევ
წერილი ანუ, უმად რომ ვთქვათ,
თხოვნა მარიამ დედოფლისა იმპე-
რატორ პალატა პირველისადმი. ეს
წერილი ციციანოვის მოხსენების
წინააღმდეგ ცნობებს იძლევა და
შენახულია ლუბრაჟინის შესანიშნავ
შრომში ამიერ-კავკასიაში“. ამ
თხოვნაში დედოფალი გულობდითა
აღიარებს ყველაფერს და სცილობს
დაარწმუნოს იმპერატორი თავის
უდანაშაულობაში. ჩვენ ვეძღვებთ
მას მასალად ვისარგებლოთ, რომ
უფრო მეტი ნათელი მოგვინოთ
და შეძლების დავგარდ ფარდა ავ-
ხადოთ ამ საშინელს დრამას.

ზ. ელილი.

(მემგავს იშვიათი)

სახეირო არ იქნება, არ დამტკი-
ცონო.

კონსერვატიული გაზეთები აღტა-
ყებით მიეგებნენ ლენსლოუნის რე-
ზოლუციას. ამ გაზეთების სიტყვით
ლენსლოუნის რეზოლუციაში უარ-
ყოფილი არ არის ხალხის უმაღლესი
უფლება, პირიქით რეზოლუცია ხმა
მალა აღიარებს ხალხის უმაღლეს
პრინციპს. ლიბერალი გაზეთები ჰკი-
ცხვენ ლენსლოუნს და პრემიერ-მი-
ნისტრ ასეკრტს ურჩევენ, არამც და
არამც არ დასთანხმდეთ დროებით
ბიუჯეტზე, რომელმაც ლორდები
მითთვის არა სასურველ გადასახადებ-
სამოსტრუვეტნო.

ბერლინი. დიდი თოვლების გამო
ზოგიერთ ადგილებში ტელეგრაფის
მუშაობა შესწყდა.

პრაგა. 4 ნოემბერს ჩეხიის ჩრდი-
ლოეთ-აღმოსავლეთში დიდი ნამქე-
რი ამოვარდა. ნამქერს სეტყვა მო-
ჰყვა. ტელეგრაფის მუშაობა შესწყ-
და. რკინის გზებზე მატარებლებმა
დააგვიანეს.

მიუნხენი. ზედა პალატამ ერთხმად
უარპყო დეპუტატთა პალატის წინა-
დადება: მოგვით რუსეთთან დად-
ებული ხელშეკრულება ბოროტ-მოქ-
მელების შესახებო.

მიწის-ძვრა

მესხინა. 3 ნოემბერს, დილით
მიწა იძრა. დიანგრა რამდენიმე სა-
ხლი. მცხოვრებლებმა სახლები მი-
ტყვეს.

პ ა პ რ ო ზ რ ი ნ ა

პეტერბურგი. გაფრინდა გიულიო.
გიულიო ორჯელ გაფრინდა და თითო-
ჯერ პაერში სამ-სამ წუთი გაჩერდა.

რ უ ს მ ი ბ ი

იაროსლავლი. ქუჩაში მოჰყვას
სატუსაღოს უფროსი ზედამხედველი
ეჩინი. ბოროტ-გამზრახველი მიიმა-
ლა.

პეტერბურგი. ოლქის სასამარ-
თლომ გააჩნია გაზეთ „ვეჭერის“
რედაქტორის სავიხის საქმე. სავიხის
უჩიოდა სახელმწიფო სათაბიროს
დებუტატი პურიშკევიჩი, თავის გა-
ზეთში ცილი დამწამა და დამლან-
ძლო. გაზეთში დაიბეჭდა წერილი
„პურიშკევიჩი“. სასამართლომ სა-
ვიხის ორი კვირით დაპატიმრება გა-
დაუწყვიტა.

ამავე სასამართლომ გააჩნია გაზეთ
„ვეჭერის“ რედაქტორის ტაბურნოს
საქმე. ბრალდებოდა შლისელბურ-
გის სიმანუფაქტურა მხანაგობის
ცილისწამება. სასამართლომ ტა-
ბურნოს ერთი თვით დაპატიმრება
გადაუწყვიტა.

პეტერბურგი. 4 ნოემბერს, ღამე
გაცარცვს სავაქრო - საბრეწველო
მახვს მფარტლე. გაიტაცეს 2500
მანეთი.

გამბოვი. 3 ნოემბერს სოფელ
კეტიკში რამდენიმე კაცი თავს დაე-
ცა მღვდლის ქალის სახლს. ბო-
როტანზახაველებმა თავი მოსკრეს
მღვდლის ქალს. მისი ქმარი, აფი-
ცერი, დაჭრილია. ბოროტგანზა-
ხელების დასაქურად ზომები მიღე-
ბულია.

მოსკოვი. ცნობილმა ქველმოქ-
მელმა ჩერნიშევმა განაცხადა მოსკო-
ვის მახზში ჩემის ხარჯით სკოლის
შენობას ავადგმო. სკოლაში ყველა
ხელობას უნდა ასწავლიდნენო. და-
ნარჩენი ხარჯი ერობამ იკისროსო.

პეტერბურგი. დღე-ღამეში ხო-
ლერთი ავად გახდა პ. აზაფან გარ-
დაცულია, ავად არის 114 კაცი.

უგნაბე ნინოშვილი ის პაგლის გამო

ე. ნინოშვილის ძეგლის ამგები
კომიტეტი ძალიან კარგად მოიქცა,
რომ თვითონ არ იკისრა გადაწყვე-
ტა ფრიალ დიდ საკითხის სად უნ
და აეგოს ძეგლი ჩვენს ნიჭიერს
მეღვტრისტს—ტფილისში თუ სხვა-
გან სადმე. ფართო საზოგადოება
ვალდებულია თავისი აზრი გამო-
თქვას ამ საკითხის შესახებ. „დროე-
ბა“-ში უკვე დაიბეჭდა ერთი წერი-
ლი ბ. მუხუზლისი, რომელიც საკი-
როდა სცნობს ე. ნინოშვილის ძეგ-
ლი გურიისში აეგოს. საბუთი ძალიან
მარტივ მოპყავს: ნინოშვილის გუ-
რია ძალიან უყვარდა, სიუყუტებს

თავის მოთხოვნებისთვის გურულთა
ცხოვრებიდან იღებდა, იმისი სული
დღესაც გურიას დასტრიალებსო. მე
მგონია, დიდ დანაშაულობას ჩავი-
დენტო, თუ ე. ნინოშვილი ზოგიერთ
სხვა ჩვენ მწერლებსავით პროვინ-
ციაში დაესტოვებთ. საჭიროა ერთ-
ხელ და სამუდამოდ გამოირკვეს
გვგმა ჩვენის მოქმედებისა. ამისთანა
შემთხვევებში, რომ ყოველთვის გაუ-
თავებელ ყოყმანში არ ვიყოთ.

ჩვენ რომ უკეთეს პირობებში ვი-
ყოთ, ეს საკითხი თავის თავად გა-
დაწყვეტილია. მაგრამ დღეს, რო-
დესაც, ერისი მხრივ, გარეგანი ძა-
ლები მოსვენებას არ აძლევენ ჩვენს
აღიარებებს, მეორის მხრივ კი
ჩვენ თითონვე ვერ შევიქმენით ისე-
თი კულტურული დაწესებულებანი,
რომელთაც შეეძლოთ ამგვარ საქ-
მეში საქართველოს შეერთება, ერ-
თის ფიქრითა და გრძნობით ამოძ-
რავება,—ასეთს პირობებში საუკე-
თესო მამულიშვილთა ნეშტის და-
ფანტვა პროვინციაში სასურველ
საქმედ არ უნდა ჩათვალოს. კულ-
ტურულ და თავისუფალ ხალხებსაც
კი აქვთ სურვილი პანთეონის გა-
მართვისა. თუ ასეთი სურვილი ჩვენც
გვქმნება, დანაშაულად არ ჩავგე-
თვლებო.

ძეგლის მნიშვნელობა სწორედ
იმაშია, რომ იგი საშვილის-შვილოდ
ნაზავს ხსოვნას ამა თუ იმ დიდ-
ბუნებოვან ადამიანისა. აუგუთ
თუნდაც უმწვენიერესი ძეგლი მწე-
რალო, რომელსავე მიყრუებულ სო-
ფლი, სადაც ოკიოდ კომილი
მოსახლეობს, და იგი სრულიად
დაპარგავს თავის მნიშვნელობას.
ამისთანა შემთხვევაში შეგვიძლიან
მწერლის საფლავზე ერთი უბრალო
ქვა დავდოთ და ზედ, წავაწეროთ:
„აქ განისვენებს ე. ნინოშვილი“. მა-
გრამ ამითი არა ვკმაყოფილებით,
გვინდა ასე თუ ისე, კარგი ძეგლი
ავალოთ ნინოშვილს, გვინდა მისი
გამოხატულება ხშირ-ხშირად ავგო-
დებოდეს შთამომავლობას საყვარელი
ადამიანი. თუ ეს ასეა, ძეგლი ისეთს
ადგილას უნდა დაიდგას, რომ შე-
დარებით ყველასთან ახლო იყოს,
ასეთი ადგილი კი ტფილისია, რომ-
გორც ცენტრი მთელი საქართვე-
ლოსი.

მართალია, ე. ნინოშვილის გურია
უყვარდა, სიუყუტებს თავის მოთ-
ხოვებისთვისაც გურულთა ცხოვ-
რებიდან იღებდა, მაგრამ თვით მწე-
რალი მარტო გურულებისა არ არის,
როგორც ყაზბეგი არ არის მარტო
მთიულეთისა. ე. ნინოშვილი მთელი
საქართველოს მწერალი და აუცი-
ლებლად იმისი ძეგლიც მთელ სა-
ქართველოს ცენტრს—ტფილისს—
უნდა ამწვენდეს.

ნუ ვანვითარებთ პროვინციალურ
პატრიოტიზმს. იგი ისედაც ძლიერია
ჩვენში. არა თუ ე. ნინოშვილის
ძეგლი, რომ შესაძლებელი იყოს,
ყველა ჩვენ მწერალთა ნეშტს ერთად
უნდა მოუყაროთ თავი; ჩვენ გამო-
ჩენილ მამულიშვილთა პანთეონი
ტფილისში უნდა იყოს. ამის ასრუ-
ლება, ჯერ-ჯერობით არ შეგვიძ-
ლიან. ის კი ჩვენს ხელთ არის, რომ
ჩვენს მწერლებს და გამოჩენილი
პირები ტფილისში დავასაფლავოთ
ხოლმე.

რაც შეეხება კერძოთ ე. ნინო-
შვილის ძეგლს, მე მგონია იგი მამა-
დავითში უნდა დასაფლავდეს, იქ,
სადაც დიმიტრი ყუფანი და ილია
ქავკაძე ასაფლავია. ძეგლიც საფ-
ლაზე უნდა აეგოს, ამასთან, ძეგ-
ლის ამგები კომიტეტი ძალიან კარგს
იზავს თუ არ აჩქარდება, მოქმე-
დებს გაათქვებს, ფულის შეგრო-
ვებას განაგრძობს და ჩვენს ნიჭიერს
მწერალს ღირსეულ ძეგლს დაუდ-
გამს. უკანასკნელის ცნობებით, კო-
მიტეტს ორას თუმანზე მეტი ჰქო-
ნია. ეს ძალიან ცოტაა, კომიტეტმა
უნდა მოუწოდებდეთ მმართველს ჩვენს
სხვა და სხვა დაწესებულებებს და
ფული მოკრიფოს. ვინ იცის, იქნე-
ბა რამდენიმე ათმა წელიწადმა გა-
იაროს, ვიდრე ჩვენს მწერლებს
მეორე, უფრო ღირსეულ ძეგლს
დაუდგამდეს მადლიერი შთამომავ-

ლობა. ბევრს ჩვენ მწერალს ერთ-
ხელაც ვერ დაუდგის ძეგლი. ამი-
ტომ აუცილებელია საქმის შედეგად
ხელავე გამოვიყენოთ ჩვენი
სეული განაგდეს.

პ. ჯაფარიშვილი.

კუთხისი პაჭარ- თა საპარალელურ

თანაგრძნობა-დახმარების სურვილი
მოწამე ადამიანის გულის სისხტეკვსა,
მისი მოვლეობის გეოციებისა. რამ-
დენდაც უფრო განვითარებული გვაქს
ეს გრძნობა, იმდენად უფრო თვალ-
საჩინოა მისი ნაყოფი. ჩვენ, ქართვე-
ლნი, ამ გრძნობებს, საზოგადოდ,
არა ვართ მოკლებულნი, მაგრამ არც
იმდენად ვართ გასქავლულნი, რომ
შეგვედლოს ვიამყოთ. ზოგიერთები
თავს იმითი იმართლებენ ხოლმე, რომ
მევედლა დიდა და გაცილებულ-ა რი-
ცხვი მრავალი, რას უშვებოთ თითო-
როლო კაცის დახმარებო. მართალია,
ქვეყანაც დიდა და გაჭირვებულია
რიცხვიც მრავალი, მაგრამ მცირედ
დახმარებასაც სიყუთე და სარგებო-
ბა მოაქვს...

ამ ჯამად ჩ
